ROLUL TEORIILOR SOCIALE ÎN ANALIZA TRANSFORMĂRILOR SOCIETĂȚII MODERNE

Ion CALCEA, Facultatea de Istorie și Filosofie

Humanity has struggled with how society works and how to build a good society for millennia. Philosophers have sought out to explain social transformations by creating social theories. These theories have evolved over time and we have today a number of options suitable for understanding human condition in society. These social theories can even be used to explain transformations specific to the Republic of Moldova and how to improve social life.

Mereu a existat dificultatea prezicerii acțiunilor umane, ceea ce înseamnă dificultăți în analiza și prezicerea transformărilor sociale în ansamblu. Situațiile care implică acțiunea umană nu sunt întotdeauna albe sau negre, iar multitudinea de beneficiari în urma unei anumite situații au diferite motive și interese. Filosofii au dezvoltat teorii sociale. Teoriile sociale sunt cadre de gândire filosofică, utilizate pentru studierea și interpretarea fenomenelor sociale.

Începând cu epoca modernă, filosofii au contribuit cu idei importante la dezvoltarea teoriei sociale: Thomas Hobbes, John Locke, Jean-Jacques Rousseau și Charles de Secondat, baronul de Montesquieu, au explorat posibilitatea cetățenilor de a lucra împreună pentru beneficiul societății. Immanuel Kant și Georg Wilhelm Friedrich Hegel au determinat modalitățile în care indivizii raționali,

morali, pot construi ordinea socială. Reprezentanții Școlii de la Frankfurt, printre care Theodore Adorno, Max Horkheimer, Herbert Marcuse și alții constată că nu poate exista o teorie socială obiectivă, pentru că toate ideile sunt produsele societății din care apar, postmoderniștii au avut tendința să explice transformările sociale folosind teorii dificil de argumentat sau de măsurat. Mai mult, unii deconstructiviști și poststructuraliști au declarat că toate metodele de cercetare sunt a priori defectuoase. Un rol important în analiza transformărilor sociale au teoriile conflictului. Conflictul social este o luptă dusă de un grup de oameni pentru o cauză comună.

Putem identifica două modele majore ale conflictelor: modelul Coase, care consideră conflictele raționale ca fiind neutre, și modelul Public Choice School, care consideră imposibilă neutralitatea conflictelor și abordează confruntări reale, uneori violente [3, p. 298].

Conflictul social este un proces continuu. Nu există nicio societate fără conflicte. Dacă putem explica în mod adecvat conflictul, vom înțelege transformările sociale; dacă explicăm în mod adecvat transformările sociale, vom putea să înțelegem conflictul. Pentru a înțelege transformările sociale, este important să înțelegem care este condiția actuală a societății. Putem identifica aici trei mari caracteristici ale societății moderne: sporirea interconexiunii umane printr-o rețea de relații care acoperă progresiv întreaga planetă; ritmul și profunzimea evoluției modurilor de viață umane determinate de inovația tehnologică reprezintă o noutate absolută în istoria omenirii; amploarea transformării antropologice și ecologice datorată interacțiunii dintre factorii evolutivi (sociali, culturali, economici și tehnologici) nu are un precedent istoric. Condițiile mai bune de trai, emanciparea populației, tehnologiile de comunicare și alte reprezentări ale progresului economic sunt asociate cu scăderea rolului tradițional al elitelor și al statului. Acest fenomen, la rândul său, a dus la promovarea individualismului [2, p.215]. Indivizii moderni învață să-și gestioneze identitățile în interacțiunile sociale, deoarece prezentarea sinelui față de ceilalți câștigă din ce în ce mai multă importanță. Sinele însă nu este stabil, ci un proces continuu, este prezentat altora ca un proiect deja finalizat.

Alienarea sinelui a dus, pe parcursul istoriei, la mișcări sociale de amploare. În contemporaneitate, acestea au fost caracterizate din două perspective: prima vede sfârșitul mișcărilor sociale în măsura în care

acestea sunt definite ca acțiuni colective organizate menite să transforme ordinea socială; a doua constată că trăim într-o perioadă de tranziție între declinul mișcărilor sociale de tip vechi (lupta pentru drepturile muncitorilor) și formarea noilor mișcări sociale care aparțin societății postindustriale [5, p. 229].

Aceste două interpretări par a se opune reciproc, însă nu sunt mutual exclusive. Societatea contemporană, deoarece distruge posibilitatea unei ordini permanente și însăși ideea societății, face imposibilă formarea mișcărilor sociale „adevărate". Însă mișcările colective nu sunt obligatoriu sociale. Obiectivul principal al mișcărilor contemporane nu este acela de a crea o societate ideală, ci de a apăra libertatea și creativitatea subiectului într-un univers care pare a fi dominat de bani și de plăcere, de tehnologie și de război. În Republica Moldova, mișcările sociale au suferit, la rândul lor, o metamorfoză. Cele mai puternice motivații de migrație (supraviețuirea fizică, economică), au fost generate de transformările sociale din cadrul societății sovietice postperestroika. Respingerea modelului sovietic de autoritate politică și economică, alimentat de lipsa unei forme alternative viabile de guvernare, au dus la reapariția clanurilor ca elite ce redistribuie resurse politice și economice [4, p. 449-466]. Acest ansamblu de fenomene a dus la un impact evident asupra bunăstării populației, care a trecut printr-o triplă transformare socială (colapsul URSS, crearea statului național și colapsul economiei). Aceste transformări au dus la apariția unei „traume culturale", care continuă și astăzi. O caracteristică a acestei traume este și pierderea încrederii în instituțiile statului și în societate ca întreg, moldovenii în mare parte păstrează încrederea doar pentru familie și apropiați [1, p.1360-1380]. Instituţiile statului în Republica Moldova trebuie să ofere, la rândul lor, cetățenilor săi încredere în propriile abilități de a supraviețui și de a schimba lucrurile spre bine, ceea ce va duce la îmbunătățirea economiei. Astăzi, în contextul abundenței conflictelor sociale, a războaielor, a proceselor de migrație și a altor transformări sociale, există o cerere din ce în ce mai mare pentru un dialog despre societate și viitorul său. Trăim într-o lume în permanentă transformare, în care în fiecare zi milioane de factori modelează ziua următoare.

Teoriile sociale sunt instrumente complexe care ne permit să prezicem rezultatele interacțiunii dintre diverse grupuri sociale în care fiecare grup și individ încearcă să-și crească nivelul bunăstării.

Filosofii sociali nu au identificat o teorie socială care ar putea incorpora toate aspectele vieții sociale, iar potrivit unor teoreticieni, o astfel de teorie este imposibilă. Asta nu înseamnă însă că aceste teorii își pierd din utilitate. Dimpotrivă, fiecare este un instrument pentru analiza societăților. A teoretiza despre transformările sociale nu înseamnă doar a crea modele de observare a mișcărilor sociale, ci și de a gândi critic asupra posibilității și validității acestor modele și ale modelelor noi.

***Referințe**:*

1. GRANOVETTER, M. *The Strength of Weak Ties – Stanford Sociology.* University of Chicago Press, 1973.
2. SIMMEL, G. *Georg Simmel on Individuality and Social Forms.* University of Chicago Press, 1972.
3. STRINGHAM, E. *Anarchy, state and public choice.* New Thinking in Political Economy Series, 2005.
4. SZTOMPKA, P. Cultural Trauma: The Other Face of Social Change. In: *European Journal of Social Theory*, vol 3, ed. 4, 2011.
5. TOURAINE, A. *The self-production of society.* Chicago: University of Chicago Press, 1977.

Recomandat
Dumitru DODUL, dr., conf. univ.